

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра українознавства і суспільних наук

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПСИХОЛОГІЇ

методичні матеріали до практичних занять, контрольні та самоконтрольні
питання, творчі завдання і тестові матеріали
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОПП «Психологія» спеціальності С4 «Психологія»
денної та заочної форм здобуття вищої освіти

Миколаїв

2026

УДК 159.9:001.89
О-75

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету протокол № 8 від «20» квітня 2026 р.

Укладачі:

Маєр Ю. В. – доктор філософії в галузі Психологія, доцент кафедри українознавства і суспільних наук Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

Яцюк А.М – кандидат психологічних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету економіки і технологій

Фурс О.Й. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету економіки і технологій

ЗМІСТ

ВСТУП	4
СТРУКТУРНО-МОДУЛЬНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ	7
ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Основи наукового дослідження в психології	8
ПЛАН ПЗ № 1-2. Тема 1. Вступ до наукових досліджень в психології	8
ПЛАН ПЗ № 3-4. Тема 2. Перший етап психологічного дослідження: планування	11
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Теоретичні та методологічні основи психологічного дослідження	15
ПЛАН ПЗ № 5-6. Тема 3. Другий етап психологічного дослідження: теоретичний пошук	15
ПЛАН ПЗ № 7-8. Тема 4. Третій етап психологічного дослідження: методологія, методи і методики емпіричного пошуку	18
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Аналіз, інтерпретація та наукова доброчесність у психології	20
ПЛАН ПЗ № 9-10. Тема 5. Четвертий етап психологічного дослідження: математико-статистичне опрацювання результатів емпіричного пошуку. Частина 1	20
ПЛАН ПЗ № 11-12. Тема 6. Четвертий етап психологічного дослідження: математико-статистичне опрацювання результатів емпіричного пошуку. Частина 2	24
ПЛАН ПЗ № 13-14. Тема 7. П'ятий етап психологічного дослідження: опис результатів теоретичного пошуку	28
ПЛАН ПЗ № 15-16-17. Тема 8. П'ятий етап психологічного дослідження: опис результатів емпіричного пошуку	32
ПЛАН ПЗ № 18-19. Тема 9. Наука і наукова недоброчесність: принципи дій та ухвалення рішень	37
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	43

ВСТУП

Освітній компонент «Основи наукових досліджень в психології» забезпечує формування у здобувачів вищої освіти системних теоретичних знань та прикладних компетенцій в галузі науково-дослідницької діяльності психолога. В межах вивчення курсу розкриваються загальнометодологічні засади наукового пізнання, репертуар методів психологічного дослідження, стратегії збору та обробки емпіричних даних, а також нормативні вимоги дотримання наукової етики. Засвоєння програмного матеріалу сприяє розвитку критичного мислення, аналітичного потенціалу, здатності до коректної постановки наукових проблем, формулювання гіпотез та дослідницьких завдань. В результаті опанування дисципліни студент набуває спроможності самостійно планувати, організовувати та реалізовувати психологічні дослідження, працювати з фаховими науковими джерелами, а також здійснювати інтерпретацію отриманих результатів згідно з чинними науковими стандартами.

Інтеграція знань та навичок, набутих у процесі вивчення освітнього компонента «Основи наукових досліджень в психології», безпосередньо сприяє становленню професійної компетентності майбутніх фахівців психологічної сфери, їхній готовності до провадження самостійної наукової роботи, розвитку дослідницької культури та критичного аналізу психологічної інформації.

Мета освітнього компонента «Основи наукових досліджень в психології» полягає в тому, щоб ознайомити студентів з основами наукових досліджень у психології, сформуванню розуміння методологічних принципів, методів збору та аналізу даних, а також розвитку критичного мислення й дослідницьких компетенцій. Освітній компонент забезпечує формування у студентів умінь планувати, організовувати та проводити психологічні дослідження, оцінювати достовірність і релевантність наукової інформації, інтерпретувати результати досліджень відповідно до сучасних наукових стандартів.

Завдання вивчення освітнього компонента:

- ознайомити студентів з поняттям наукового дослідження та його структурою;
- сформуванню знання про основні методи психологічного дослідження (спостереження, опитування, експеримент, тестування, психодіагностика);

- розвинути навички планування та проведення досліджень, збору й аналізу даних;
- навчити студентів критично оцінювати наукову інформацію та робити висновки на основі доказів;
- ознайомити з основами статистичної обробки даних у психологічних дослідженнях;
- формувати розуміння етичних принципів проведення психологічних досліджень;
- забезпечити готовність до самостійної наукової роботи та участі у дослідницьких проектах.

Об'єктом є процеси пізнання та дослідження психологічних явищ, методи й підходи до вивчення психіки людини. *Предметом* вивчення освітнього компонента «Основи наукових досліджень у психології» є наукові методи, принципи та технології психологічного дослідження, організація, проведення та аналіз результатів досліджень у психології.

Після вивчення освітнього компонента «Основи наукових досліджень у психології» здобувачі вищої освіти повинні *знати*:

- основні принципи наукового пізнання та наукового методу;
- структуру та етапи психологічного дослідження;
- класифікацію та специфіку методів психологічного дослідження;
- правила збору, систематизації та аналізу психологічних даних;
- основи статистичної обробки та інтерпретації результатів досліджень;
- принципи етики наукової роботи у психології;
- основи оформлення наукових результатів та підготовки дослідницьких матеріалів.

Після вивчення освітнього компонента «Основи наукових досліджень у психології» здобувачі вищої освіти повинні *вміти*:

- аналізувати психологічні явища та формулювати наукові проблеми;
- планувати, організовувати та проводити дослідження з урахуванням методологічних і етичних норм;
- використовувати різні методи збору даних і психологічного тестування;
- критично оцінювати наукові джерела, інтерпретувати результати досліджень та робити обґрунтовані висновки;
- застосовувати статистичні та аналітичні методи обробки психологічної інформації;
- готувати звіти, наукові публікації та презентації результатів досліджень;

- ефективно працювати в команді дослідників, дотримуючись принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Методичні матеріали структуровано відповідно до логіки опанування освітнього компонента. До кожної теми розроблено плани практичних занять, теоретичні питання для обговорення, практичні та самостійні завдання, а також контрольні тестові матеріали. Така побудова забезпечує поступове засвоєння знань – від розуміння загальних принципів наукового пошуку до здатності самостійно планувати, реалізовувати та описувати результати емпіричного дослідження.

Успішне опанування освітнього компонента передбачає систематичну роботу здобувача з пропонованими матеріалами, обов'язкове звернення до першоджерел, зазначених у списку літератури, та неухильне дотримання принципів академічної доброчесності при виконанні всіх видів завдань. Викладений у виданні зміст спрямовано на формування стійкої дослідницької культури майбутнього психолога, здатного не лише споживати наукове знання, але й продукувати його, спираючись на методологічно виважені та етично прийнятні процедури.

СТРУКТУРНО-МОДУЛЬНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Вступ до наукових досліджень в психології

Тема 2. Перший етап психологічного дослідження: планування

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 3. Другий етап психологічного дослідження: теоретичний пошук

Тема 4. Третій етап психологічного дослідження: методологія, методи і методики емпіричного пошуку

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. АНАЛІЗ, ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТА НАУКОВА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПСИХОЛОГІЇ

Тема 5. Четвертий етап психологічного дослідження: математико-статистичне опрацювання результатів емпіричного пошуку. Частина 1

Тема 6. Четвертий етап психологічного дослідження: математико-статистичне опрацювання результатів емпіричного пошуку. Частина 2

Тема 7. П'ятий етап психологічного дослідження: опис результатів теоретичного пошуку

Тема 8. П'ятий етап психологічного дослідження: опис результатів емпіричного пошуку

Тема 9. Наука і наукова недоброчесність: принципи дій та ухвалення рішень

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ОСНОВИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В ПСИХОЛОГІЇ

ПЛАН ПЗ № 1-2. Тема 1. Вступ до наукових досліджень в психології (4 год.)

1. Наука як соціокультурний феномен.
2. Наукові та ненаукові дослідження.
3. Ненаукові дослідження та їх вплив на психологію як науку.
4. Загальні етапи наукового дослідження у психології.

Теоретичні завдання:

1. Що таке наука і які її основні функції в суспільстві?
2. В чому полягає соціокультурна природа наукового знання?
3. Які ознаки відрізняють наукове дослідження від ненаукового?
4. Які є приклади ненаукових підходів у практиці, що видаються за наукові?
5. Як ненаукові дослідження можуть впливати на репутацію психології?
6. Назвіть основні етапи наукового дослідження в психології.
7. Яку роль відіграє гіпотеза у науковому пізнанні?
8. Чому важливо критично оцінювати джерела інформації при дослідженні?
9. Які є форми викривлення результатів досліджень?
10. В чому полягає відповідальність психолога як науковця?

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 1:

1. Підготуйте аналітичну таблицю, в якій порівняйте науковий та ненауковий підходи у вивченні психіки. Вкажіть відмінності за такими критеріями: мета, методи, обґрунтування, перевірка достовірності.
2. Проаналізуйте приклад ненаукового джерела (стаття, відео, блог), у якому йдеться про психологічні явища. Визначте ознаки псевдонауковості.
3. Складіть покрокову схему (інфографіку) основних етапів психологічного дослідження з коротким описом кожного етапу.
4. Обговоріть у парах: чи може суб'єктивний досвід бути джерелом наукових гіпотез? Обґрунтуйте свою позицію.
5. Придумайте та письмово сформулюйте гіпотезу до уявного дослідження на тему: «Зв'язок між рівнем академічної прокрастинації та саморегуляцією у студентів» (додаткове завдання).

Завдання до практичного заняття 2:

1. Опрацювати рекомендовану літературу до теми (вказану в лекції викладачем).

2. Написати есе (1-1,5 сторінки) на тему: «Чи можлива психологія без науки?», обґрунтовуючи роль досліджень у практичній діяльності психолога (шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5).

3. Підготувати коротку презентацію на тему: «Найвідоміші приклади псевдонаукових підходів у психології: шкода та наслідки».

4. Прочитати наукову статтю з фахового психологічного журналу та зробити анотацію, звертаючи увагу на структуру дослідження (проблема, мета, методи, результати, висновки) (додаткове завдання).

Тестові завдання

1. Виберіть одну правильну відповідь (закрита форма)

Яка з наведених ознак є ключовою для відмежування наукового дослідження від ненаукового?

А) Використання складних термінів

Б) Апеляція до авторитетної думки засновника школи

В) Систематичність, емпірична перевірка та відтворюваність результатів

Г) Опірається виключно на інтуїцію дослідника

2. Встановіть відповідність (на встановлення логічних пар)

Співвіднесіть етап наукового дослідження (1-4) з його змістом (А-Д).

Один варіант змісту зайвий.

Етап дослідження	Зміст етапу
1. Постановка проблеми	А) Вибір методів збору даних та формування вибірки
2. Висунення гіпотези	Б) Формулювання припущення про зв'язок між змінними
3. Планування та організація	В) Узагальнення отриманих даних та їх інтерпретація
4. Інтерпретація результатів	Г) Виявлення суперечності між наявним знанням і новими фактами
	Д) Опублікування результатів у соціальних мережах

3. Виберіть усі правильні відповіді (множинний вибір)

Які з перелічених належать до ненаукових підходів, що іноді видаються за психологічні?

А) Френологія (визначення рис особистості за формою черепа)

Б) Когнітивно-поведінкова терапія

В) Графологія (аналіз характеру за почерком)

Г) Експериментальне вивчення пам'яті за методом Еббінгауза

Д) Нейролінгвістичне програмування (НЛП) як псевдонаукова концепція

4. Питання на встановлення правильної послідовності (логіка етапів)

Розташуйте загальні етапи наукового дослідження у психології у правильному порядку (1 – перший, 5 – останній):

- А) Аналіз отриманих даних та формулювання висновків
- Б) Вибір методів дослідження
- В) Ознайомлення з літературою та постановка проблеми
- Г) Висунення гіпотези
- Д) Інтерпретація результатів та їх презентація

5. Визначте, чи є твердження правдивим (так / ні)

«Суб'єктивний досвід психолога не може бути джерелом наукових гіпотез, оскільки наука вимагає виключно об'єктивних методів.»

6. Ситуаційне завдання (кейс)

Студент знайшов у соціальній мережі статтю, де стверджується: «Дослідження довели, що прослуховування класичної музики під час вагітності гарантовано робить дитину генієм. Статтю написав відомий блогер, який посилається на “секретні архіви” і не наводить конкретних цифр.»

Які ознаки псевдонауковості ви можете виокремити в цьому тексті? (назвіть щонайменше дві)

7. Завдання на доповнення (відкрита форма з короткою відповіддю)

Наукове дослідження у психології відрізняється від буденного пізнання тим, що воно є цілеспрямованим, систематичним, _____ (якість, що означає можливість повторення дослідження іншими вченими з отриманням аналогічних результатів) та спирається на докази.

8. Питання на співвіднесення критерію з типом дослідження

До кожної характеристики оберіть, чи вона притаманна науковому підходу, ненауковому, або обом:

Використання статистичної перевірки гіпотез; Опірається на авторитет «гуру»; Відкритість даних для критики; Може містити інтуїтивні припущення.

9. Тестове завдання на аналіз ((з використанням таксономії Блума – рівень «оцінювання»))

Прочитайте твердження: «Оскільки кожна людина унікальна, то будь-яке узагальнення в психології неможливе. Справжнє пізнання психіки дає лише інтроспекція власного досвіду.»

Яку помилку (або який прояв ненауковості) демонструє це твердження з погляду наукової психології? Оберіть один найточніший варіант:

- А) Це приклад ігнорування етичних норм
- Б) Це заперечення номотетичного підходу (пошуку загальних закономірностей) та ідеалізація суб'єктивного методу
- В) Це правильне твердження, яке підтримує сучасна нейронаука
- Г) Це опис методу експерименту

10. Завдання на формулювання гіпотези (відкрита форма)

Сформулюйте наукову гіпотезу для дослідження на тему: «Зв'язок між саморегуляцією та академічною прокрастинацією у студентів-психологів».

Ваша гіпотеза має бути емпірично перевірною та містити припущення про характер зв'язку (наприклад, прямий/обернений, позитивний/негативний).

ПЛАН ПЗ № 3-4. Тема 2. Перший етап психологічного дослідження: планування

(4 год.)

1. Ідея для наукового дослідження: джерела пошуку.
2. Дослідне питання та гіпотеза: особливості постановки.
3. Дизайн дослідження: прості та складні дизайни.

Теоретичні завдання:

1. Що таке планування в науковому дослідженні?
2. Які є основні джерела ідей для психологічного дослідження?
3. В чому відмінність наукової проблеми від теми?
4. Що таке дослідне питання та які його критерії?
5. Якими ознаками повинна володіти наукова гіпотеза?
6. Наведіть приклади коректних та некоректних формулювань гіпотез.
7. Які існують типи дизайну дослідження у психології?
8. В чому полягає відмінність між простим та складним дизайном?
9. Як вибір дизайну дослідження впливає на достовірність результатів?
10. Чому важливо формулювати дослідницьке питання до вибору методики?

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 3:

1. На основі перегляду короткої науково-популярної доповіді (відео/стаття) сформулюйте власне дослідне питання, яке могло б стати основою для психологічного дослідження.
2. Складіть таблицю «Дослідне питання – гіпотеза – змінні – можливий дизайн» (мінімум 2 приклади з різних тем).
3. Проведіть аналіз гіпотез: вам буде запропоновано кілька гіпотез – проаналізуйте їхню наукову коректність (чи є вони операціоналізованими, фальсифікованими, логічно послідовними).

Гіпотези для аналізу:

Читання художньої літератури покращує емоційний інтелект.

Чим більше людина спілкується з друзями, тим щасливішою вона себе почуває.

Наявність домашнього улюбленця позитивно впливає на рівень тривожності студентів.

Підлітки, які часто користуються соціальними мережами, мають знижену самооцінку.

Музика Моцарта підвищує когнітивну продуктивність.

Дівчата є кращими комунікаторами, ніж хлопці.

Психологічна допомога є корисною для кожного, хто пережив стрес.

Інтроверти завжди гірше працюють у команді, ніж екстраверти.

Підвищення самооцінки призводить до покращення навчальної мотивації.

Люди, які рано встають, є щасливішими за тих, хто спить довше.

Для кожної з наведених гіпотез:

Визначте, чи:

- має вона операціоналізовані змінні (чи зрозуміло, як їх вимірювати?),
- є фальсифікованою (чи можна її спростувати?),
- є логічно послідовною та науково коректною.

За потреби – спробуйте сформулювати коректнішу версію гіпотези.

4. Визначте оптимальний тип дизайну (простий чи складний) для заданих проблемних ситуацій (кейси), поясніть свій вибір.

5. Створіть мініпроект планування дослідження: виберіть тему, сформулюйте гіпотезу та запропонуйте базовий план дослідження (у групах по 2–3 особи) (додаткове завдання).

Завдання до практичного заняття 4:

1. Опрацювати рекомендовану літературу до теми, звертаючи особливу увагу на розділи, що стосуються етапів планування, формулювання гіпотез і вибору дизайну.

2. Написати есе (1-2 сторінки) на тему: «Ідея для психологічного дослідження: як її знайти та чим вона має бути обґрунтована?» (шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5).

3. Підготувати приклад дослідного питання з обраної вами тематики, сформулювати до нього гіпотезу та підібрати тип дизайну.

4. Прочитати одну наукову статтю з психології та проаналізувати, як у ній реалізовано перший етап дослідження (чи чітко сформульована гіпотеза, чи відповідає дизайн меті дослідження).

Тестові завдання

1. Виберіть одну правильну відповідь (закрита форма)

Яке з наведених тверджень найточніше описує дослідне питання у психологічному дослідженні?

А) Це розгорнуте твердження, яке однозначно підтверджує правильність теорії

Б) Це проблема або запитання, на яке дослідження має знайти відповідь, спрямовуючи пошук гіпотези та методів

В) Це синонім теми дослідження, яка описує загальну сферу інтересів

Г) Це опис статистичних процедур, що будуть використовуватися в роботі

2. Встановіть відповідність (на встановлення логічних пар)

Співвіднесіть критерій наукової гіпотези (1-4) з його визначенням (А-Д).

Один варіант визначення зайвий.

Критерій гіпотези	Визначення
1. Операціоналізованість	А) Гіпотеза має бути сформульована так, щоб її можна було спростувати
2. Перевірність (верифікованість)	Б) Усі змінні мають бути визначені через конкретні процедури вимірювання
3. Фальсифікованість	В) Гіпотеза повинна базуватися на попередніх теоріях або емпіричних фактах
4. Обґрунтованість	Г) Гіпотеза не повинна суперечити здоровому глузду
	Д) Існує можливість зібрати дані для підтвердження або спростування гіпотези

3. Виберіть усі правильні відповіді (множинний вибір)

Які з наведених є коректними джерелами ідей для наукового психологічного дослідження?

А) Аналіз невирішених питань у наукових статтях (розділи «Discussion» або «Future directions»)

Б) Спостереження за реальною поведінкою людей, що викликає запитання

В) Особисте переконання дослідника, яке не підлягає сумніву

Г) Суперечності між різними теоретичними підходами або результатами досліджень

Д) Інтуїтивне освянення, що виникло після перегляду художнього фільму (без подальшого аналізу)

4. Питання на встановлення правильної послідовності (логіка етапів)

Розташуйте логічні етапи планування психологічного дослідження у правильному порядку (1 – перший, 5 – останній):

А) Формулювання гіпотези

- Б) Вибір дизайну дослідження (простого або складного)
- В) Визначення дослідного питання
- Г) Пошук ідеї / виявлення наукової проблеми
- Д) Операціоналізація змінних

5. Визначте, чи є твердження правдивим (так / ні)

«Складний дизайн дослідження передбачає вивчення лише однієї незалежної змінної, а простий – вивчення двох або більше незалежних змінних одночасно.»

6. Ситуаційне завдання (кейс)

Дослідник формулює гіпотезу: «Підлітки, які часто користуються соціальними мережами, мають знижену самооцінку.»

Які ознаки некоректності цієї гіпотези з погляду вимог до наукових гіпотез? Назвіть щонайменше дві проблеми та запропонуйте спосіб її покращення.

7. Завдання на доповнення (відкрита форма з короткою відповіддю)

Наукова гіпотеза в психологічному дослідженні має бути _____ (тобто містити змінні, які можна виміряти через конкретні процедури), а також _____ (тобто існувати принципова можливість її спростувати).

8. Питання на співвіднесення критерію з типом дослідження

До кожної характеристики оберіть, чи вона притаманна простому дизайну дослідження, складному дизайну, або обом: Вивчається лише одна незалежна змінна; Дозволяє досліджувати взаємодію змінних; Передбачає формулювання гіпотези; Використовує дві або більше незалежні змінні.

9. Тестове завдання на аналіз (з використанням таксономії Блума – рівень «оцінювання»)

Прочитайте гіпотезу: «Психологічна допомога є корисною для кожного, хто пережив стрес.» Яке з наведених тверджень найточніше описує недолік цієї гіпотези з погляду наукової коректності?

А) Гіпотеза є надто конкретною та вузькою для перевірки

Б) Гіпотеза не є фальсифікованою, оскільки важко уявити ситуацію, де психологічна допомога була б шкідливою для всіх без винятку

В) Гіпотеза не містить операціоналізованих змінних (що таке «корисна», що таке «стрес»?)

Г) Гіпотеза є практично орієнтованою, що неприпустимо для науки

Оберіть дві найточніші відповіді:

10. Завдання на формулювання гіпотези (відкрита форма)

Сформулюйте наукову гіпотезу для дослідження на тему: «Вплив типу дизайну дослідження (простий та складний) на достовірність результатів у

психологічних дослідженнях». Ваша гіпотеза має бути емпірично перевірною, містити операціоналізовані змінні та припущення про характер зв'язку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

ПЛАН ПЗ № 5-6. Тема 3. Другий етап психологічного дослідження: теоретичний пошук (4 год.)

1. Особливості суто теоретичного дослідження, його функції.
2. Теоретичне дослідження як частина емпіричного.
3. Пошук наукової літератури.
4. Оформлення списку використаних джерел.

Теоретичні завдання:

1. В чому полягає функціональна роль теоретичного дослідження в психології?
2. Чим відрізняється теоретичне дослідження від емпіричного?
3. Для чого проводиться теоретичний аналіз перед формуванням гіпотези?
4. Які джерела вважаються науково достовірними?
5. Як оцінити якість наукової статті?
6. Якими базами даних і ресурсами можна користуватись для пошуку психологічної літератури?
7. Як оформлюється список використаних джерел за стандартами ДСТУ чи АРА?
8. Яка роль цитування у науковому тексті?
9. Що таке академічна доброчесність у контексті роботи з джерелами?
10. Чому плагіат вважається порушенням академічної етики?

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 5:

1. Опрацюйте матеріали однієї наукової статті (з рекомендованих або знайденої самостійно) з обраної вами теми дослідження. Підготуйте короткий письмовий огляд: основна проблема статті; ключові поняття; основні результати або теоретичні висновки

2. Порівняйте дві наукові публікації з однієї теми, звертаючи увагу на: підходи авторів до проблеми; різницю в термінах, теоріях, висновках; стиль викладу та структуру

3. Складіть список із 5 наукових джерел з обраної вами теми у форматі, що відповідає академічним стандартам (ДСТУ або АРА). Обов'язково використайте щонайменше одну публікацію з фахового психологічного журналу.

4. Проаналізуйте приклади бібліографічного опису (будуть надані викладачем або знайдені студентами). Знайдіть помилки та виправте їх відповідно до чинних вимог.

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття б:

1. Ознайомтеся з основами академічного письма, стилем АРА або ДСТУ.

2. Перегляньте відеолекцію або презентацію «Як працювати з Google Scholar, eLIBRARY, PsycINFO» (посилання надається викладачем).

3. Складіть міні-госарій (словник термінів) із 10 основних понять, які стосуються теоретичного пошуку в психології.

4. Напишіть коротке (1 сторінка) есе на тему: «Для чого психологу потрібна теорія?» (шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5).

Тестові завдання

1. Виберіть одну правильну відповідь (закрита форма)

Яка з наведених функцій належить саме теоретичному дослідженню в психології?

А) Збір емпіричних даних за допомогою опитувальників

Б) Узагальнення, систематизація та інтеграція наявних знань, створення нових концепцій

В) Проведення експерименту в лабораторних умовах

Г) Статистична обробка отриманих результатів

2. Встановіть відповідність (на встановлення логічних пар)

Співвіднесіть етап роботи з літературою (1-4) з його змістом (А-Д).

Один варіант змісту зайвий.

Етап роботи з літературою	Зміст етапу
1. Пошук джерел	А) Визначення ключових слів, вибір баз даних, формулювання пошукових запитів
2. Аналіз та критичне оцінювання	Б) Внесення знайдених джерел до

	списку літератури за стандартом
3. Синтез та узагальнення	В) Перевірка авторитетності авторів, релевантності та достовірності інформації
4. Оформлення списку літератури	Г) Виявлення спільного, відмінностей, прогалин і суперечностей у різних джерелах
	Д) Створення власної теорії без опори на наявні джерела

3. Виберіть усі правильні відповіді (множинний вибір)

Які з наведених джерел вважаються науково достовірними для використання у психологічному дослідженні?

- А) Статті з фахових рецензованих психологічних журналів
- Б) Дисертації та автореферати, захищені у профільних радах
- В) Пості у соціальних мережах популярних психологів-блогерів
- Г) Матеріали наукових конференцій (тези доповідей)
- Д) Відеоролики на YouTube із порадами щодо саморозвитку

4. Питання на встановлення правильної послідовності (логіка етапів)

Розташуйте логічні кроки теоретичного пошуку у правильному порядку

(1 – перший, 5 – останній):

- А) Критичний аналіз та порівняння знайдених джерел
- Б) Формулювання пошукових запитів та добір ключових слів
- В) Оформлення списку використаних джерел за стандартом

(ДСТУ/АРА)

- Г) Визначення теми та ключових понять дослідження
- Д) Пошук у наукових базах даних (Google Scholar, PubMed, PsycINFO)

5. Визначте, чи є твердження правдивим (так / ні)

«Теоретичне дослідження в психології не потребує проведення експериментів чи збору емпіричних даних, тому воно є простішим і менш важливим, ніж емпіричне.»

6. Ситуаційне завдання (кейс)

Студентка Анна готує курсову роботу з психології. Вона знайшла в інтернеті статтю на потрібну тему, але не може визначити, чи є вона науково достовірною.

Які критерії оцінювання якості наукової статті ви можете їй запропонувати? Назвіть щонайменше чотири ознаки, на які варто звернути увагу.

7. Завдання на доповнення (відкрита форма з короткою відповіддю)

Порушення академічної доброчесності, що полягає у привласненні чужих текстів, ідей, результатів досліджень без відповідного посилання на джерело, називається _____. А використання невеликого фрагменту чужого тексту з обов'язковим зазначенням автора та джерела в квадратних дужках називається _____.

8. Питання на співвіднесення критерію з типом дослідження

До кожної характеристики оберіть, чи вона притаманна теоретичному дослідженню, емпіричному дослідженню, або обом: Передбачає роботу з науковою літературою; Результатом є нові концепції, моделі, класифікації; Передбачає збір первинних даних (відповіді, реакції, показники); Вимагає формулювання гіпотези.

9. Тестове завдання на аналіз (з використанням таксономії Блума – рівень «оцінювання»)

Прочитайте бібліографічний опис джерела:

«Основи психологічного консультування, Петров І. І., Київ, 2020, 250 с.»

Які помилки допущено в цьому бібліографічному описі відповідно до стандарту ДСТУ 8302:2015? Оберіть усі правильні варіанти:

А) Відсутнє місто (Київ має бути без скорочення, але через кому після назви)

Б) Відсутній знак «//» або позначення типу документа (книга, стаття тощо)

В) Відсутнє видавництво (потрібно зазначити після міста: Київ : Видавництво)

Г) Відсутня ISBN (для книг) або DOI (для статей)

Д) Неправильний порядок елементів: спочатку прізвище та ініціали автора, потім назва, потім місто, видавництво, рік, кількість сторінок

Оберіть три найточніші відповіді.

10. Завдання на формулювання (відкрита форма)

Складіть бібліографічний опис наведеного нижче джерела у форматі ДСТУ 8302:2015:

Вихідні дані: Книга «Методологія психологічного дослідження» написана Сергієм Олександровичем Коваленком та Марією Іванівною Шевченко. Видана у 2021 році у місті Харків. Назва видавництва – «Основа». Загальна кількість сторінок – 312.

ПЛАН ПЗ № 7-8. Тема 4. Третій етап психологічного дослідження: методологія, методи і методики емпіричного пошуку (4 год.)

1. Поняття про методологію, методи та методику дослідження.

2. Номотетичний та ідеографічний підходи до дослідницького пошуку.

3. Якісні та кількісні методи дослідження.

4. Методика дослідження: особливості обрання та пошуку.

Теоретичні завдання:

1. Що таке методологія психологічного дослідження?

2. В чому різниця між поняттями «метод» та «методика»?

3. Які особливості номотетичного та ідеографічного підходів у психології?

4. В чому переваги якісних методів дослідження? Які їхні обмеження?

5. Які переваги мають кількісні методи у психології?

6. Назвіть приклади кількісних методів збору даних у психології.

7. Назвіть приклади якісних методів збору даних у психології.

8. Що таке валідність і надійність методики? Як їх перевірити?

9. Як обрати методику для конкретного дослідження?

10. Які основні етичні принципи потрібно враховувати під час використання психологічних методик?

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 7:

1. Порівняйте номотетичний і ідеографічний підходи у психологічному дослідженні. Визначте, який з них був би доцільнішим для дослідження таких тем: тривожність у студентів під час сесії; переживання втрати близької людини.

2. Оберіть одну методику (наприклад, опитувальник тривожності, тест самооцінки тощо) і дайте коротку характеристику: об'єкт і предмет вимірювання; структура шкали; цільова аудиторія; валідність/надійність (якщо відомо); особливості інтерпретації результатів.

3. Зіставте два методи дослідження (наприклад, анкетування і спостереження) за критеріями: об'єктивність, надійність, валідність, етичність, зручність використання для першокурсника.

4. Визначте, які методи дослідження ви би застосували у дослідженні: впливу соціальних мереж на самооцінку підлітків; формування стресостійкості у студентів-першокурсників.

5. Проаналізуйте два коротких описання досліджень (надає викладач або готує студент) і визначте, чи правильно в них обрано методи/методику, чи відповідають вони меті дослідження (додаткове завдання).

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 8:

1. Прочитайте розділ із підручника, присвячений методології психологічного дослідження.

2. Складіть міні-гларій із ключових понять теми: метод, методика, методологія, валідність, надійність, якісні/кількісні методи тощо.

3. Перегляньте відео/лекцію (за посиланням викладача) «Методи в психології: як не заплутатись першокурснику» (додаткове завдання).

5. Підготуйте коротке есе: «Який метод психологічного дослідження я би хотів/ла використати та чому?» (2-3 сторінки, шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5).

4. Знайдіть та опрацюйте одну наукову публікацію (статтю або фрагмент монографії), в якій використовуються певні методики дослідження, і коротко опишіть їх.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

АНАЛІЗ, ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТА НАУКОВА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПСИХОЛОГІЇ

ПЛАН ПЗ № 9-10. Тема 5. Четвертий етап психологічного дослідження: математико-статистичне опрацювання результатів емпіричного пошуку. Частина 1 (4 год.)

1. Види математико-статистичних методів.
2. Програми для математико-статистичного аналізу результатів.

Теоретичні завдання:

1. Яка роль математико-статистичного аналізу в психологічному дослідженні?
2. Чим відрізняється описова статистика від інференціальної?
3. Що таке вибірка і чому вона важлива для статистичного аналізу?
4. Які показники описової статистики ви знаєте? Наведіть приклади.
5. Що таке середнє арифметичне, медіана, мода?
6. В чому полягає значення дисперсії та стандартного відхилення?
7. Що таке кореляція і як її можна інтерпретувати?
8. Які програми для статистичного аналізу ви знаєте? Які з них доступні для студентів-початківців?
9. Чому важливо правильно обрати метод статистичного аналізу?
10. Які помилки найчастіше виникають при інтерпретації статистичних результатів у психології?

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 9:

1. Ознайомтесь із поняттями середнє, мода, медіана. Порівняйте їх на прикладі набору чисел: 4, 7, 7, 10, 20, 30, 40. Визначте кожен показник вручну (додаткове завдання).
2. Розрахуйте дисперсію та стандартне відхилення для даного набору даних: 5, 10, 10, 10, 15, 20 (додаткове завдання).

3. Сформулюйте приклад дослідного питання, яке передбачає використання кореляційного аналізу (наприклад: «Чи пов'язаний рівень тривожності з рівнем самооцінки у студентів?»).

4. Підготуйте коротке повідомлення: у чому різниця між Excel, SPSS і Jamovi для початкового аналізу в психології? Яка з програм є найбільш доступною для першокурсника?

5. Запропонуйте приклад психологічного експерименту з простими кількісними даними (наприклад, рівень мотивації до і після проведення тренінгу) та опишіть, як би ви проаналізували результати.

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 10:

1. Прочитати розділ з рекомендованого підручника або науково-популярного джерела з теми математико-статистичного аналізу в психології.

2. Скласти глосарій із 10 ключових термінів: описова статистика, дисперсія, стандартне відхилення, кореляція, середнє арифметичне, репрезентативна вибірка, статистична гіпотеза, статистична значущість тощо.

3. Завантажити та ознайомитися з інтерфейсом однієї з програм (Excel, Jamovi, SPSS тощо). Спробувати створити таблицю з даними та побудувати діаграму.

4. Переглянути коротке навчальне відео: «Описова статистика для психологів: простими словами» (наприклад, на YouTube-каналі «Наука про психологію» або «PsyToolKit Basics»).

5. Підготувати коротке есе: «Чому психологу важливо розуміти статистику?» — на основі власних вражень і прикладів (1,5-2 сторінки, шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5).

Тестові завдання

1. Виберіть одну правильну відповідь (закрита форма)

Яке з наведених тверджень найточніше розкриває співвідношення між методологією, методом та методикою?

А) Це синоніми, які позначають одне й те саме поняття

Б) Методологія – це система принципів та підходів, метод – загальний спосіб пізнання, методика – конкретна процедура або інструмент дослідження

В) Методика – це найширше поняття, а методологія – найвужче

Г) Методологія стосується лише якісних досліджень, а метод – кількісних

2. Встановіть відповідність (на встановлення логічних пар)

Співвіднесіть назву методу дослідження (1-4) з його описом або прикладом (А-Д). Один варіант опису зайвий.

Метод дослідження	Опис / приклад
1. Спостереження	А) Систематичне фіксування поведінки об'єкта в природних умовах
2. Бесіда (інтерв'ю)	Б) Вивчення окремого випадку (особистості, сім'ї, групи) в його унікальності
3. Кейс-стаді	В) Пряме вербальне отримання інформації через діалог з респондентом
4. Анкетування	Г) Писемний збір даних за допомогою стандартизованого бланка з питаннями
	Д) Цілеспрямований вплив на одну змінну для вивчення її впливу на іншу

3. Виберіть усі правильні відповіді (множинний вибір)

Які з наведених характеристик належать номотетичному підходу в психологічному дослідженні?

А) Орієнтація на пошук загальних закономірностей, що поширюються на групи людей

Б) Використання великих вибірок та статистичних методів узагальнення

В) Прагнення зрозуміти унікальність та неповторність конкретної особистості

Г) Вивчення індивідуальних випадків, біографій, особистісних історій

Д) Мета – передбачення поведінки на основі знайдених загальних законів

4. Питання на встановлення правильної послідовності (логіка етапів)

Розташуйте логічні кроки вибору методики для дослідження у правильному порядку (1 – перший, 5 – останній):

А) Пошук та ознайомлення з наявними методиками, що вимірюють потрібні змінні

Б) Перевірка валідності та надійності обраної методики

В) Чітке визначення змінних, які потрібно виміряти

Г) Апробація (пілотування) методики на невеликій вибірці

Д) Вибір найбільш відповідної (за цільовою аудиторією, часом, складністю) методики

5. Визначте, чи є твердження правдивим (так / ні)

«Якісні методи дослідження в психології не використовують статистичної обробки та не потребують перевірки на валідність і надійність, тому вони є менш науковими, ніж кількісні.»

6. Ситуаційне завдання (кейс)

Магістрант Дмитро планує дослідження на тему «Переживання самотності у людей похилого віку, які проживають в одному поколінні». Він

обрав якісний метод – глибинне напівструктуроване інтерв'ю з п'ятьма учасниками.

Чи доцільний вибір цього методу з огляду на тему дослідження? Назвіть щонайменше дві причини «за» (переваги) та одну причину «проти» (обмеження) цього вибору.

7. Завдання на доповнення (відкрита форма з короткою відповіддю)

Здатність методики вимірювати саме ту властивість, для вимірювання якої вона призначена, називається _____. А ступінь узгодженості результатів при повторному застосуванні тієї самої методики до тих самих осіб називається _____.

8. Питання на співвіднесення характеристик з типом методів

До кожної характеристики оберіть, чи вона притаманна якісним методам дослідження, кількісним, або обом:

Мета – виявити причинно-наслідкові зв'язки за допомогою статистики

Мета – зрозуміти глибинний смисл явища, контекст, унікальність

Дані представляються у вигляді чисел, таблиць, графіків, індексів

Дані представляються у вигляді текстів, наративів, описів, категорій

Передбачає обробку інформації за допомогою статистичних критеріїв

9. Тестове завдання на аналіз (з використанням таксономії Блума – рівень «оцінювання»)

Прочитайте опис фрагменту дослідження:

«Для вивчення тривожності студентів автор використав методику "Шкала реактивної та особистісної тривожності Спілбергера – Ханіна". Перевірка надійності методики не проводилась, валідність (наявність зв'язків з іншими методиками тривожності) підтверджена у попередніх дослідженнях. Вибірка – 15 осіб. Аналіз даних – підрахунок середнього арифметичного. Висновок про наявність високої тривожності у всіх студентів зроблено на основі 80% респондентів, які показали результат вище середнього за тестом.»

Які методологічні помилки (недоліки) ви можете виокремити в цьому описі? Оберіть усі правильні варіанти:

А) Не описано, чи методика відповідає віку та культурному контексту вибірки

Б) Перевірка надійності методики має бути проведена на тій самій вибірці, а не запозичена з попередніх досліджень

В) На основі середнього арифметичного не можна робити висновок про наявність «високої тривожності у всіх студентів» без порівняння з нормами

Г) Кількість осіб у вибірці (15) є недостатньою для узагальнення результатів на всіх студентів

Д) Для таких висновків потрібно використовувати не якісний метод (інтерв'ю), а лише кількісний (тестування)

10. Завдання на формулювання (відкрита форма)

Уявіть, що ви плануєте дослідження на тему: «Вплив ігрової терапії на зниження рівня агресивності у молодших школярів».

Запропонуйте (письмово):

Методологічний підхід (номотетичний або ідеографічний) з обґрунтуванням. Тип методів (якісні, кількісні або змішані) з коротким поясненням. Конкретну методику (назва, на що спрямована) для вимірювання залежної змінної (агресивності). Бажаний дизайн дослідження (простий/складний, експериментальний/кореляційний).

ПЛАН ПЗ № 11-12. Тема 6. Четвертий етап психологічного дослідження: математико-статистичне опрацювання результатів емпіричного пошуку.

Частина

2

(4 год.)

1. Порівняння груп.
2. Кореляційний аналіз.
3. Аналіз ефективності інтервенції.

Теоретичні завдання:

1. В яких випадках доцільно порівнювати результати двох груп?
2. В чому полягає відмінність між t-критерієм для незалежних і залежних вибірок?
3. Що таке дисперсійний аналіз (ANOVA) і коли його застосовують?
4. Що вимірює коефіцієнт кореляції? Які бувають види кореляції?
5. В чому полягає різниця між кореляцією і причинно-наслідковим зв'язком?
6. Які типові помилки при інтерпретації результатів кореляційного аналізу?
7. Як оцінити ефективність психологічної інтервенції?
8. Що таке “до/після” дизайн дослідження?
9. Які статистичні показники допомагають зрозуміти, чи втручання було ефективним?
10. Як результати статистичного аналізу впливають на інтерпретацію гіпотези?

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 11:

1. Прочитайте простий приклад дослідження, де порівнюються результати до і після тренінгу саморегуляції у студентів. Сформулюйте гіпотезу, яка перевіряється, і визначте, який статистичний тест слід застосувати (t-критерій, кореляція тощо).

2. Розгляньте дані двох груп студентів: одна брала участь у психологічному тренінгу, інша – ні. У кожній групі по 10 учасників. Обчисліть середнє значення, розкид (розмах), спробуйте побудувати таблицю та інтерпретувати, чи є відмінності. Задача на кореляцію.

3. Дано два списки значень: (а) рівень тривожності; (б) кількість годин сну на добу. Побудуйте точкову діаграму та поясніть, чи можна припустити наявність зв'язку між змінними.

4. Задача на аналіз ефективності інтервенції. Відомо, що в групі студентів до тренінгу середній рівень стресу становив 6,4 бала, після - 4,8 бала. Запропонуйте, який тест використати для перевірки значущості змін, та обґрунтуйте свою відповідь.

5. Визначте, які з гіпотез є фальсифікованими: "Після арт-терапії у дітей зменшується рівень тривоги." "Чим більше людина читає, тим вона добріша." "Існує кореляція між екстраверсією та рівнем задоволеності життям."

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 12:

1. Ознайомитися з главою підручника або посібника, присвяченою t-критерію та кореляційному аналізу.

2. Переглянути навчальне відео або міні-лекцію (наприклад, «Порівняння груп у психології» або «Кореляція»).

3. Скласти глосарій термінів: t-критерій, дисперсія, незалежна вибірка, парна вибірка, коефіцієнт кореляції, сила зв'язку, статистична значущість.

4. Підготувати коротке аналітичне повідомлення: «Які висновки можна зробити на основі порівняльного аналізу в психології?» (шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5).

5. Завантажити або знайти у відкритому доступі приклад наукової статті з психології та знайти в ній фрагмент статистичного аналізу: що саме порівнювалося, як інтерпретували результати?

Тестові завдання

1. Виберіть одну правильну відповідь (закрита форма)

У якому випадку слід застосовувати t-критерій для залежних (парних) вибірок?

А) При порівнянні рівня тривожності у двох різних груп студентів (першокурсники vs випускники)

Б) При порівнянні рівня самооцінки одних і тих самих учасників до та після тренінгу

В) При дослідженні зв'язку між двома змінними (наприклад, самооцінкою та академічною успішністю)

Г) При одночасному порівнянні трьох і більше груп між собою

2. Встановіть відповідність (на встановлення логічних пар)

Співвіднесіть статистичний метод або показник (1-4) з його призначенням (А-Д). Один варіант призначення зайвий.

Статистичний метод/показник	Призначення
1. t-критерій для незалежних вибірок	А) Вимірює тісноту та напрямок лінійного зв'язку між двома змінними
2. Коефіцієнт кореляції Пірсона (r)	Б) Порівнює середні значення одних і тих самих учасників у двох часових точках
3. t-критерій для залежних вибірок	В) Порівнює середні значення двох різних (непов'язаних) груп
4. Дисперсійний аналіз (ANOVA)	Г) Порівнює середні значення трьох і більше груп одночасно
	Д) Прогнозує значення однієї змінної на основі значення іншої

3. Виберіть усі правильні відповіді (множинний вибір)

Які з наведених тверджень правильно описують кореляційний зв'язок між змінними?

А) Коефіцієнт кореляції $+0,85$ свідчить про сильний прямий (позитивний) зв'язок

Б) Коефіцієнт кореляції $-0,20$ свідчить про помірний обернений (негативний) зв'язок

В) Наявність кореляції означає, що одна змінна є причиною зміни іншої

Г) Коефіцієнт кореляції $0,00$ свідчить про відсутність лінійного зв'язку між змінними

Д) Кореляція дозволяє передбачати значення однієї змінної на основі значення іншої

4. Питання на встановлення правильної послідовності (логіка етапів)

Розташуйте логічні кроки аналізу ефективності психологічної інтервенції у правильному порядку (1 – перший, 5 – останній):

А) Проведення повторного вимірювання залежної змінної (пост-тест)

Б) Формулювання статистичної гіпотези (нульової та альтернативної)

В) Проведення інтервенції (тренінг, терапія, корекційна програма)

Г) Вибір статистичного критерію (наприклад, t-критерій для залежних вибірок)

Д) Початкове вимірювання залежної змінної (пре-тест)

5. Визначте, чи є твердження правдивим (так / ні)

«Якщо між двома змінними виявлено кореляцію, що дорівнює $-0,75$, це означає, що зі збільшенням однієї змінної інша змінна має тенденцію до зменшення, причому зв'язок є сильним.»

6. Ситуаційне завдання (кейс)

Психолог провів дослідження ефективності тренінгу з розвитку емоційного інтелекту. Він виміряв рівень емоційного інтелекту у 20 учасників до тренінгу та після нього. Отримані результати: середнє значення до тренінгу – 45 балів (за 100-бальною шкалою), після тренінгу – 68 балів. Психолог зробив висновок: «Тренінг довів свою ефективність, оскільки показники значно зросли.»

Чи достатньо наведених даних та висновку? Які додаткові статистичні процедури (або дані) потрібні для коректного висновку про ефективність? Назвіть щонайменше дві вимоги.

7. Завдання на доповнення (відкрита форма з короткою відповіддю)

Статистичний метод, який використовується для перевірки значущості відмінностей між середніми значеннями двох різних (незалежних) груп, називається _____. А метод, який дозволяє одночасно порівнювати середні трьох і більше груп, називається _____ (або його скороченою назвою – _____).

8. Питання на співвіднесення статистичного показника з його значенням

До кожної характеристики статистичного показника оберіть, якому значенню коефіцієнта кореляції вона відповідає (можливі варіанти: сильний позитивний, слабкий позитивний, відсутність, слабкий негативний, сильний негативний): Змінні практично не пов'язані між собою; Зі збільшенням X, Y має тенденцію до зменшення, зв'язок слабкий; Зі збільшенням X, Y має тенденцію до збільшення, зв'язок дуже тісний; Зі збільшенням X, Y різко зменшується, зв'язок майже функціональний (наближається до -1).

9. Тестове завдання на аналіз (з використанням таксономії Блума – рівень «оцінювання»)

Прочитайте фрагмент звіту про дослідження:

«Між рівнем тривожності студентів та кількістю годин, проведених у соціальних мережах, виявлено статистично значущу позитивну кореляцію ($r = +0,45$, $p < 0,05$). Автор робить висновок: "Отже, використання соціальних мереж призводить до підвищення тривожності у студентів. Щоб знизити тривожність, потрібно обмежити час у соціальних мережах."»*

Яку типову помилку інтерпретації кореляційного аналізу допущено в цьому висновку? Оберіть один найточніший варіант:

А) Помилка щодо напрямку кореляції (позитивне значення означає обернений зв'язок)

Б) Помилка «кореляція $\neq$ причинність» (кореляція не доводить, що одна змінна є причиною іншої)

В) Помилка регресії до середнього (екстремальні значення мають тенденцію наближатися до середніх)

Г) Помилка недостатнього розміру вибірки ($p < 0,05$ свідчить про випадковість результату)

10. Завдання на формулювання (відкрита форма)

Для кожного з трьох наведених нижче дослідницьких сценаріїв визначте (письмово):

Який статистичний метод (або групу методів) слід застосувати;

Чому саме цей метод доцільний.

Сценарії:

А) Дослідник хоче з'ясувати, чи відрізняється рівень професійного вигорання між психологами, які працюють у державних установах (25 осіб), та психологами, які працюють у приватній практиці (25 осіб).

Б) Дослідниця вивчає ефективність програми профілактики булінгу. Вона вимірює рівень булінгу в одній школі до початку програми та через 3 місяці після її завершення (50 учнів).

В) Дослідник хоче перевірити, чи існує зв'язок між рівнем самомотивації та академічною успішністю (середнім балом) студентів-психологів.

ПЛАН ПЗ № 13-14. Тема 7. П'ятий етап психологічного дослідження: опис результатів теоретичного пошуку (4 год.)

1. Науковий та просвітницький текст: особливості написання та застосування.
2. Особливості написання есе.
3. Реферат: структура теоретичної дослідницької роботи.

Теоретичні завдання:

1. Чим відрізняється науковий текст від публіцистичного чи художнього?
2. Що таке академічна доброчесність і як вона пов'язана з написанням рефератів?
3. Яка структура притаманна академічному есе?
4. Які помилки найчастіше трапляються при написанні наукового тексту?
5. Як правильно добирати джерела для реферату?
6. В чому полягає принцип логічної послідовності при викладі матеріалу?
7. Які вимоги до оформлення бібліографічного списку?
8. Як уникнути плагіату при підготовці реферату чи есе?
9. Які є типи рефератів? У чому полягає специфіка кожного з них?
10. Чому важливо розмежовувати власні думки і цитати з наукових джерел?

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 13:

1. Порівняйте два тексти: один – фрагмент наукової статті з психології, другий – просвітницький допис з науково-популярного журналу. Визначте: стиль кожного тексту; цільову аудиторію; ключові ознаки наукового стилю.

Текст 1. У дослідженні вивчалось співвідношення між рівнем тривожності студентів та їхньою навчальною прокрастинацією. Вибірку склали 126 осіб віком від 18 до 22 років. Використовувалися шкала особистісної та реактивної тривожності Спілбергера – Ханіна та опитувальник академічної прокрастинації Соломона–Рота. Статистичний аналіз проводився за допомогою кореляційного методу Пірсона.

Результати показали позитивний зв'язок між високим рівнем особистісної тривожності та схильністю до прокрастинаційної поведінки ($r = 0,43$; $p < 0,01$). Отримані дані свідчать про важливість урахування індивідуально-психологічних характеристик студентів при розробці програм психологічної підтримки в закладах вищої освіти.

Текст 2. Вам знайоме відчуття, коли дедлайн підступає, але ви знову відкладаєте завдання «на завтра»? Виявляється, прокрастинація може бути пов'язана з тим, як ми справляємося з тривожністю. Психологи кажуть: що вища тривожність, то частіше людина уникає складних справ. Наш мозок шукає тимчасове полегшення – і натомість ми йдемо варити каву або гортаємо стрічку соцмереж. Якщо ви помічаєте за собою схильність до прокрастинації, спробуйте простий прийом – техніку «помідора»: працюйте 25 хвилин, а потім робіть 5-хвилинну перерву. Так ви зможете поступово зменшити тривожність і не уникати важливих завдань.

2. Оберіть психологічну тему, яка вас цікавить (наприклад: прокрастинація, тривожність, вплив соцмереж). Підготуйте: абзац з вступом, який би міг слугувати початком есе; список із 3–5 джерел, які ви б використали для дослідження теми; орієнтовний план есе (2–3 основні тези + висновок).

3. Ознайомтеся з прикладом структури реферату (вступ, основна частина, висновки, список літератури). Складіть макет (чернетку) власного реферату на тему, пов'язану з психологією. Запропонуйте назву, мету роботи та підзаголовки основної частини.

4. Запропонуйте власну тему для есе або реферату, що могла б стати частиною майбутньої курсової роботи.

5. Проаналізуйте текст реферату (буде надано викладачем) і виправте помилки: у стилістиці; у логіці викладу; у списку джерел (неправильне оформлення, застарілі або недостовірні джерела) (додаткове завдання).

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 14:

1. Прочитайте методичні рекомендації з написання академічних есе (буде надано в електронному вигляді або доступне в онлайн-бібліотеці).
2. Складіть короткий глосарій термінів: науковий стиль, реферат, есе, добросесність, академічне письмо, цитування, оформлення посилань.
3. Оберіть один науковий психологічний термін (наприклад: «самооцінка», «копінг-стратегії») і напишіть його пояснення двома способами: у науковому стилі; у популярному стилі (так, як ви би пояснили його однокурснику).
4. Напишіть коротке есе (до 1 сторінки) на тему: «Чому психологу важливо вміти писати науково?» (шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5).
5. Підготуйте приклад правильно оформленого списку літератури з 5 джерел, відповідно до вимог бібліографічного стандарту.

Тестові завдання

1. Виберіть одну правильну відповідь (закрита форма)
Яка з наведених ознак є характерною для наукового тексту на відміну від просвітницького?
А) Використання метафор, епітетів та художніх зворотів для емоційного впливу
Б) Орієнтація на широку аудиторію без спеціальної підготовки
В) Термінологічна точність, доказовість, посилання на джерела, структурованість
Г) Відсутність посилань на інші дослідження для простоти сприйняття
2. Встановіть відповідність (на встановлення логічних пар)
Співвіднесіть жанр академічного письма (1-4) з його основною характеристикою (А-Д). Один варіант характеристики зайвий.

Жанр академічного письма	Характеристика
1. Наукова стаття	А) Стислий виклад змісту одного або кількох наукових джерел на задану тему
2. Реферат	Б) Невеликий за обсягом текст, що поєднує авторську позицію, аргументацію та осмислення проблеми
3. Есе	В) Розгорнуте дослідження з гіпотезою, методами, результатами та висновками, публікується у фаховому журналі
4. Анотація	Г) Розповідь про події з життя автора з

	елементами художнього вимислу
	Д) Гранично стислий опис змісту (мети, методів, результатів) статті, книги чи реферату

3. Виберіть усі правильні відповіді (множинний вибір)

Які з наведених дій є порушенням академічної доброчесності при написанні реферату або есе?

А) Використання власних думок, висловлених раніше в іншій роботі, без самоцитування

Б) Переказ чужих ідей своїми словами з обов'язковим посиланням на джерело

В) Копіювання фрагменту тексту з наукової статті без лапок та посилання

Г) Використання результатів досліджень іншого автора з належним оформленням цитати

Д) Замовлення написання реферату іншій особі (робота «на замовлення»)

4. Питання на встановлення правильної послідовності (логіка етапів)

Розташуйте логічні етапи підготовки реферату у правильному порядку (1 – перший, 5 – останній):

А) Написання основної частини (розкриття теми за пунктами плану)

Б) Оформлення списку використаних джерел

В) Складання розгорнутого плану та добір літератури

Г) Формулювання теми, мети та завдань реферату

Д) Написання вступу та висновків

5. Визначте, чи є твердження правдивим (так / ні)

«Есе – це суто суб'єктивний жанр, який не потребує посилань на наукові джерела, аргументації та дотримання логічної структури, оскільки головне в ньому – емоційне враження автора.»

6. Ситуаційне завдання (кейс)

Студентка Олена готує реферат з психології. Вона запозичила два абзаци тексту з наукової статті, взятої з інтернету, переписала їх майже дослівно (змінивши лише кілька слів), а наприкінці реферату додала назву цієї статті до списку літератури. Вона вважає, що так робити можна, оскільки джерело вказане.

Чи правильна позиція студентки? Які порушення академічної доброчесності тут наявні? Назвіть щонайменше два та поясніть, як слід було вчинити.

7. Завдання на доповнення (відкрита форма з короткою відповіддю)

Структура академічного реферату зазвичай включає такі обов'язкові елементи: _____ (в якому обґрунтовується актуальність теми, мета та завдання), _____ (яка поділяється на розділи/підрозділи, де

розкривається зміст), _____ (де формулюються узагальнення та підсумки), а також _____ джерел.

8. Питання на співвіднесення характеристики з типом тексту

До кожної характеристики оберіть, чи вона притаманна науковому тексту (наукова стаття, реферат), просвітницькому тексту (науково-популярна стаття, блог), або обом: Використання спеціальної термінології; Орієнтація на професійну аудиторію; Може містити емоційні звернення до читача; Спирається на докази та факти; Містить посилання на джерела.

9. Тестове завдання на аналіз (з використанням таксономії Блума – рівень «оцінювання»)

Прочитайте фрагмент студентського есе на тему «Вплив стресостійкості на успішність студентів»:

«На мою думку, всі психологи вже давно довели, що стрес вбиває наш мозок. Я часто помічаю, що коли я хвилююся перед іспитом, то взагалі нічого не можу вивчити. Один мій друг теж постійно прокрастинуює через стрес. Тому я вважаю, що стрес – це погано, і його обов'язково треба знімати, наприклад, дивитися серіали. Я десь читав, що стресостійкість передається генетично, тож якщо тобі не пощастило з батьками, то ти ніколи не будеш успішним.»

Які типові недоліки студентського есе ви можете виокремити в цьому фрагменті? Оберіть усі правильні варіанти:

А) Відсутність посилань на конкретні наукові джерела (розпливчасті твердження «всі психологи довели», «я десь читав»)

Б) Підміна наукової аргументації побутовими прикладами та особистими враженнями як єдиним доказом

В) Правильне використання термінології та коректне узагальнення наукових даних

Г) Некритичне прийняття детерміністської позиції («ніколи не будеш успішним» – безпідставне узагальнення)

Д) Есе є жанром, який передбачає виключно особисті враження, тому цей текст є зразковим

10. Завдання на формулювання (відкрита форма)

Уявіть, що ви пишете науковий реферат на тему: «Проблема академічної прокрастинації у студентів-психологів: теоретичний огляд».

Запропонуйте (письмово):

Назву реферату (має відображати тему та бути конкретною).

Мета реферату (починаючи з дієслова: проаналізувати, узагальнити, систематизувати, висвітлити тощо).

2-3 завдання реферату, які конкретизують мету.

Орієнтовний план основної частини (3-4 пункти з коротким поясненням, про що йтиметься в кожному).

ПЛАН ПЗ № 15-16-17. Тема 8. П'ятий етап психологічного дослідження: опис результатів емпіричного пошуку (6 год.)

1. Курсова та дипломна робота: структура та елементи.
2. Тези доповіді та стаття: загальна структура та елементи.

Теоретичні завдання:

1. В чому полягає різниця між курсом, дипломом, тезами й науковою статтею?
2. Яка роль вступу у структурі наукової роботи?
3. Як формулюється гіпотеза в емпіричному дослідженні?
4. Чим відрізняється об'єкт і предмет дослідження?
5. Як правильно представляти результати статистичного аналізу?
6. Які вимоги до оформлення списку літератури?
7. Що таке інтерпретація результатів? Як її відрізнити від констатації фактів?
8. Які етичні вимоги слід враховувати при підготовці публікації?

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 15-16:

1. Проаналізуйте структуру запропонованої наукової статті або курсової роботи (роздається викладачем або обирається з переліку) – визначте її ключові структурні елементи, дайте характеристику кожному з них.
2. У групах складіть структуру майбутньої курсової роботи за заданою темою (наприклад, «Психологічні чинники академічної прокрастинації у першокурсників»).
3. Порівняйте тези і статтю: які елементи є обов'язковими у кожному з форматів? Що спільного, а що відмінного?
4. Розробіть шаблон для опису результатів емпіричного дослідження (обсяг – 1 сторінка): використайте формулювання для опису вибірки, методів, результатів, таблиць або графіків.

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 17:

1. Підготуйте структуру тез доповіді за темою, яка вас цікавить у психології. Включіть анотацію, ключові слова, короткий опис мети, методів, очікуваних результатів.
2. Опрацюйте розділ про оформлення наукових публікацій в академічному стилі (див. рекомендовану літературу).
3. Знайдіть приклади двох публікацій з психології – одну у форматі статті, іншу – тез. Порівняйте їх за структурою.

4. Підготуйтеся до міні-презентації: як би ви представили результати свого емпіричного дослідження аудиторії з психологічної конференції (усно або у вигляді постера).

1. Виберіть одну правильну відповідь (закрита форма)

Який з наведених елементів є обов'язковим для наукової статті, але відсутній у тезах доповіді?

А) Назва статті/тез

Б) Прізвище та афіліація автора

В) Розгорнутий опис методології та результатів дослідження (включно з цифрами, статистикою, таблицями)

Г) Ключові слова

2. Встановіть відповідність (на встановлення логічних пар)

Співвіднесіть елемент структури наукової роботи (1-4) з його визначенням або змістом (А-Д). Один варіант визначення зайвий.

Елемент структури	Визначення / зміст
1. Об'єкт дослідження	А) Те, на що спрямоване дослідження; явище або процес, що вивчається
2. Предмет дослідження	Б) Конкретна властивість, відношення чи аспект об'єкта, який досліджується
3. Мета дослідження	В) Очікуваний результат, нове знання, яке планується отримати
4. Гіпотеза дослідження	Г) Припущення про зв'язок між змінними, що потребує емпіричної перевірки
	Д) Список використаних джерел, оформлений за стандартом

3. Виберіть усі правильні відповіді (множинний вибір)

Які з наведених тверджень правильно описують відмінності між курсовою та дипломною роботою?

А) Курсова робота зазвичай має менший обсяг (20-30 сторінок) порівняно з дипломною (50-80 сторінок)

Б) Дипломна робота передбачає елемент наукової новизни, курсова – переважно огляд літератури або просте емпіричне дослідження

В) Курсова робота не потребує вступу та висновків – достатньо основної частини

Г) У дипломній роботі обов'язково має бути емпіричне дослідження, а в курсовій – лише теоретичний огляд

Д) Дипломна робота передбачає публічний захист перед комісією, а курсова – захист перед викладачем або без захисту

4. Питання на встановлення правильної послідовності (логіка етапів)

Розташуйте структурні елементи вступу курсової/дипломної роботи у типовій послідовності (1 – перший, 5 – останній):

А) Формулювання гіпотези дослідження

Б) Визначення об'єкта та предмета дослідження

В) Обґрунтування актуальності теми

Г) Завдання дослідження (які впливають з мети)

Д) Формулювання мети дослідження

5. Визначте, чи є твердження правдивим (так / ні)

«Інтерпретація результатів дослідження – це просто констатація отриманих цифр (наприклад, "середнє значення становить 25 балів"), без пояснення, що ці цифри означають з психологічної точки зору та як вони співвідносяться з гіпотезою.»

6. Ситуаційне завдання (кейс)

Студентка Ірина завершує курсову роботу на тему «Взаємозв'язок самооцінки та тривожності у студентів-першокурсників». У розділі «Результати дослідження» вона написала: «Було проведено кореляційний аналіз між показниками самооцінки (за методикою Дембо-Рубінштейн) та тривожності (за шкалою Спілбергера-Ханіна). Отримано коефіцієнт кореляції $r = -0,52$ при $p < 0,01$. Отже, між самооцінкою та тривожністю існує статистично значущий зв'язок.»

Чи достатньо цього опису для повноцінного представлення результатів? Які додаткові елементи слід додати до цього фрагмента, щоб він відповідав вимогам до опису результатів емпіричного дослідження? Назвіть щонайменше три.

7. Завдання на доповнення (відкрита форма з короткою відповіддю)

У структурі курсової роботи вступ зазвичай містить такі обов'язкові елементи: обґрунтування _____ теми, визначення _____ та _____ дослідження, формулювання _____, завдань та _____ дослідження. Також у вступі може зазначатися _____ (перелік методів, які використовувалися).

8. Питання на співвіднесення характеристики з титом публікації

До кожної характеристики оберіть, чи вона притаманна тезам доповіді, науковій статті, або обом: Обсяг зазвичай становить 1-3 сторінки; Передбачає розгорнутий опис методології та процедури дослідження; Публікується у збірнику матеріалів конференції; Містить анотацію, ключові слова, список літератури; Проходить процедуру рецензування (peer review).

9. Тестове завдання на аналіз (з використанням таксономії Блума – рівень «оцінювання»)

Прочитайте фрагмент зі вступу курсової роботи: «Мета дослідження: вивчити психологічні чинники прокрастинації у студентів. Об'єкт дослідження: студенти віком 18-25 років. Предмет дослідження: прокрастинація. Завдання дослідження: 1) проаналізувати літературу; 2) провести емпіричне дослідження; 3) зробити висновки. Гіпотеза: існує зв'язок між психологічними чинниками та прокрастинацією.»

Які методологічні помилки допущено у цьому фрагменті? Оберіть усі правильні відповіді:

А) Об'єкт дослідження сформульований надто широко («студенти») – слід уточнити характеристики вибірки

Б) Предмет дослідження («прокрастинація») не конкретизований – незрозуміло, які саме аспекти вивчаються

В) Завдання сформульовані надто загально, без конкретних кроків – наприклад, не вказано, які саме чинники аналізуватимуться

Г) Гіпотеза не є фальсифікованою та не містить припущення про напрямок або характер зв'язку

Д) У вступі не зазначено методик дослідження – це обов'язковий елемент для емпіричної роботи

10. Завдання на формулювання (відкрита форма)

Уявіть, що ви провели емпіричне дослідження на тему: «Вплив тренінгу емоційної саморегуляції на рівень тривожності студентів під час сесії» (дизайн «до/після» з контрольною групою). Ви отримали такі усереднені результати:

Група	До тренінгу (середній бал тривожності)	Після тренінгу (середній бал тривожності)
Експериментальна (n=20)	48,2	39,5
Контрольна (n=20)	47,9	46,8

Для перевірки значущості відмінностей використано t-критерій для незалежних вибірок (порівняння груп після тренінгу): $t(38) = 3,45$, $p < 0,01$.

Запропонуйте (письмово) фрагмент розділу «Результати дослідження» (курсної роботи), який включає:

Опис вибірки та дизайну дослідження (1-2 речення).

Констатацію отриманих результатів (цифри, порівняння).

Інтерпретацію результатів (що вони означають з психологічної точки зору, який висновок щодо гіпотези можна зробити).

Зазначення обмежень дослідження (хоча б одного).

ПЛАН ПЗ № 18-19. Тема 9. Наука і наукова недоброчесність: принципи дій та ухвалення рішень (4 год.)

1. Етичні норми вченого-психолога.
2. Академічна недоброчесність і наукова робота.
3. Шкідливий вплив академічної недоброчесності для наукової спільності.
4. Види академічної недоброчесності та як її уникнути.

Теоретичні завдання:

1. Що таке академічна доброчесність? Які її основні принципи?
2. Які етичні норми має дотримуватися психолог-дослідник?
3. Які види академічної недоброчесності є найпоширенішими у студентській практиці?
4. Чим плагіат відрізняється від цитування?
5. Які наслідки може мати фальсифікація результатів дослідження?
6. Що таке самоплагіат? Чи є він порушенням доброчесності?
7. Чим небезпечна недоброчесність у науковому співтоваристві?
8. Як перевірити свою роботу на наявність академічних порушень?
9. Як оформлювати посилання у списку джерел?
10. Які ресурси допомагають дотримуватись академічної доброчесності?

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 18:

1. Проаналізуйте приклади студентських порушень доброчесності (набір ситуаційних кейсів надає викладач). Визначте тип порушення, поясніть, у чому полягає помилка, і як її можна було уникнути.

Кейс 1: «Списав у друга» Студент не встиг підготувати реферат із психології, тому попросив у товариша роботу минулого року, трохи змінив заголовок і здав під своїм ім'ям.

Кейс 2: «Креативний переклад» Студентка переклала англomовну статтю з психології з Google Translate і здала як власний аналітичний огляд без зазначення автора чи джерела.

Кейс 3: «Таблиця без джерел» У курсовій роботі студентка навела таблицю з класифікацією типів тривожності, скопійовану з підручника, але не дала посилання.

Кейс 4: «Згенероване есе» Студент подав есе, яке повністю створив за допомогою генеративного ШІ, не редагуючи текст і не вказуючи про використання допоміжних інструментів.

Кейс 5: «Фантастичні результати» Студент проводить «дослідження» з 20 учасниками, але результати у таблиці не відповідають дійсності – він просто вигадує числа, які «гарно виглядають».

2. Порівняйте два уривки тексту: один – з правильним цитуванням, другий – з плагіатом. Визначте відмінності, сформулюйте правила оформлення цитат.

Текст 1. З правильним цитуванням: Сучасна психологічна наука все частіше акцентує увагу на міжособистісних відносинах як ключовому чиннику психічного благополуччя. Як зазначає Р. Баумайстер, «люди мають базову потребу належати до соціальних груп, і тривале її незадоволення може призводити до серйозних психологічних наслідків» (Baumeister & Leary, 1995, с. 497).

Текст 2. З плагіатом: Люди мають потребу належати до соціальних груп, і якщо вона тривалий час не задовольняється, це може призвести до психологічних проблем. Сучасна психологія підтверджує важливість міжособистісних зв'язків.

3. Заповніть таблицю «Порушення – Приклад – Як уникнути» (плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, неетичне авторство).

4. Складіть «Пам'ятку молодого дослідника» з 7–10 порадами щодо дотримання академічної доброчесності.

5. Обговоріть у малих групах ситуацію, коли студент намагається «прикрашати» результати дослідження для кращого вигляду. Чи припустиме це? Якими можуть бути наслідки?

Практичні / самостійні завдання:

Завдання до практичного заняття 19:

1. Ознайомтеся з Положенням про академічну доброчесність вашого навчального закладу. Виділіть основні принципи, права та обов'язки студента.

2. Підготуйте коротку інструкцію щодо перевірки на плагіат (з використанням сервісів Unicheck, StrikePlagiarism, PlagScan тощо).

3. Напишіть есе на тему: «Навіщо науковцю доброчесність?» (до 2 сторінок, із посиланням на джерела, шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5).

4. Проаналізуйте одну відому наукову аферу або скандал (наприклад, справа Дідеріка Степеля, Мілеви Маріс, чи скандал із вакциною та аутизмом). Які порушення було допущено? Якими були наслідки?

Тестові завдання

1. Виберіть одну правильну відповідь (закрита форма)

Яке з наведених діянь є найбільш тяжким порушенням академічної доброчесності в науковому дослідженні з погляду його впливу на довіру до науки?

А) Використання застарілих джерел, які втратили актуальність

Б) Фальсифікація даних (вигадування результатів, яких не було в реальності)

В) Неправильне оформлення списку літератури (пропуск видавництва або року)

Г) Відсутність коми у внутрішньотекстовому посиланні

2. Встановіть відповідність (на встановлення логічних пар)

Співвіднесіть вид академічної недоброчесності (1-4) з його визначенням або прикладом (А-Д). Один варіант визначення зайвий.

Вид порушення	Визначення / приклад
1. Плагіат	А) Привласнення чужих ідей, текстів, результатів досліджень без посилання на автора
2. Фальсифікація	Б) Навмисне перекручення або вигадкування даних, яких не було отримано в реальному дослідженні
3. Самоплагіат	В) Використання власних раніше опублікованих текстів без посилання на попередню роботу
4. Фабрикація	Г) Створення уявних результатів, опитувальників або вибірок «з нуля»
	Д) Докладне цитування джерела з посиланням на сторінку та автора

3. Виберіть усі правильні відповіді (множинний вибір)

Які з наведених дій є порушенням академічної доброчесності згідно з міжнародними стандартами?

А) Переказ своїми словами думки іншого автора з обов'язковим внутрішньотекстовим посиланням

Б) Подання однієї й тієї самої курсової роботи для отримання кредитів з двох різних дисциплін без дозволу викладачів

В) Включення до списку літератури джерел, які студент насправді не читав, але знає, що вони існують

Г) Використання результатів дослідження, проведеного в межах наукового гуртка, у власній статті з посиланням на співавторів

Д) Самостійний аналіз даних з подальшою публікацією отриманих результатів, навіть якщо вони суперечать гіпотезі

4. Питання на встановлення правильної послідовності (логіка дій)

Розташуйте логічні кроки ухвалення етичного рішення у складній дослідницькій ситуації у правильному порядку (1 – перший, 5 – останній):

А) Оцінка можливих наслідків для всіх сторін (учасників дослідження, науки, суспільства)

Б) Визначення наявного етичного конфлікту або дилеми

В) Реалізація обраного рішення та відповідальність за нього

Г) Звернення до професійних етичних кодексів (психолога, дослідника) та законодавства

Д) Розгляд альтернативних варіантів дій та вибір найбільш етичного

5. Визначте, чи є твердження правдивим (так / ні)

«Самоплагіат не є порушенням академічної доброчесності, оскільки автор використовує власні тексти, а не чужі, тому це не можна вважати крадіжкою.»

6. Ситуаційне завдання (кейс)

Прочитайте опис ситуації з практики дослідника:

Психолог проводить лонгітудне дослідження розвитку підлітків. Після збору даних за три роки він виявляє, що результати не підтверджують його початкову гіпотезу. Оскільки фінансування дослідження залежить від «позитивних» результатів, він вирішує відкинути деякі «викиди» (екстремальні значення) та провести додатковий аналіз, який дає бажані результати. У звіті він подає лише ті дані, які підтверджують гіпотезу, не згадуючи про початкову суперечність.

Визначте: (1) які види академічної недоброчесності наявні в цій ситуації (назвіть щонайменше два); (2) які потенційні наслідки для дослідника, учасників та наукової спільноти.

7. Завдання на доповнення (відкрита форма з короткою відповіддю)

Відповідно до етичного кодексу психолога, дослідник зобов'язаний отримати _____ від учасників дослідження після того, як вони були повністю поінформовані про мету, процедуру, ризики та переваги дослідження. Після завершення участі, особливо якщо використовувався обман, дослідник має провести _____, тобто розкрити справжню мету дослідження та пояснити, чому обман був необхідним.

8. Питання на співвіднесення ситуації з типом порушення

До кожної ситуації оберіть тип академічної недоброчесності, який вона ілюструє (варіанти: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, некоректне авторство, відсутність посилання):

1. Студент копіює абзац з Вікіпедії у свою курсову роботу без лапок та посилання

2. Дослідник подає ту саму статтю до двох різних журналів одночасно без повідомлення редакцій

3. Студент вигадує 30 відповідей опитувальника, щоб «добрати» потрібний обсяг вибірки

4. Автор використовує фрагмент власної попередньої публікації в новій статті без посилання на першу

5. Магістрант змінює значення деяких показників у таблиці, оскільки вони «псувають» загальну картину

9. Тестове завдання на аналіз (з використанням таксономії Блума – рівень «оцінювання»)

Прочитайте дві студентські роботи (фрагменти):

Фрагмент А: Когнітивний дисонанс – це стан, коли людина відчуває дискомфорт через суперечність між своїми переконаннями та діями. Наприклад, якщо людина знає, що палити шкідливо, але продовжує палити, у неї виникає внутрішній конфлікт. Теорію запропонував Леон Фестінгер у 1957 році. (Джерело: Вікіпедія)

Фрагмент Б: Когнітивний дисонанс, за визначенням Л. Фестінгера (Festinger, 1957), є мотиваційним станом, що виникає внаслідок суперечності між когнітивними елементами (знаннями, переконаннями, установками). Цей стан спонукає особу до зменшення дисонансу через зміну одного з елементів або додавання нових когніцій. У психологічних дослідженнях доведено, що сильний когнітивний дисонанс може впливати на прийняття рішень та виправдання власних дій (Татенко, 2018).

Оцініть обидва фрагменти з погляду академічної доброчесності. Оберіть усі правильні твердження:

А) Фрагмент А містить коректне посилання на джерело (Вікіпедію), тому є етичним

Б) Фрагмент А має недоліки: посилання на Вікіпедію не є академічно авторитетним, а саме цитування не відповідає науковому стандарту

В) Фрагмент Б є зразком наукової доброчесності, оскільки містить внутрішньотекстові посилання на першоджерела

Г) В обох фрагментах використано неприпустиме копіювання тексту з інтернету без змін

Д) Фрагмент Б не є добросовісним, оскільки не містить гіперпосилань на джерела в інтернеті

10. Завдання на формулювання (відкрита форма)

Уявіть, що ви член Комісії з академічної доброчесності факультету психології. До вас надійшла скарга на студента. Вам потрібно проаналізувати ситуацію та ухвалити рішення.

Ситуація: Студент Олексій, виконуючи курсову роботу з теми «Психологічні особливості емпатії у волонтерів», отримав дані опитування 50 волонтерів. Він добросовісно зібрав анкети, ввів дані до таблиці, але під час аналізу виявив, що результати не підтверджують його гіпотезу («волонтери мають вищий рівень емпатії, ніж не-волонтери»). Щоб не отримати негативну рецензію, Олексій вирішив додати до вибірки ще 15 «уявних» респондентів з високими показниками емпатії, а в таблиці результатів зазначив, що було опитано 65 осіб.

Завдання:

Визначте, який вид порушення академічної доброчесності вчинив студент (назвіть його).

Наведіть щонайменше дві причини, чому це порушення є серйозним.

Запропонуйте можливе рішення комісії (яке академічне стягнення або рекомендацію ви могли б запропонувати). Обґрунтуйте його.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєв А. І., Жарких В. Ю. Філософія та методологія наукових досліджень : конспект лекцій. Одеса, 2023. 115 с.
2. Бориченко К. В., Гудзь А. О. Панфілов О. Є. Методологія та організація наукових досліджень : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2022. 48 с.
3. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2022. 208 с.
  1. Завгородня О. В. Моделі інтеграції теоретичних надбань психології. *Габітус*. 2023. № 51. С. 53-58.
  2. Збродько Т. І. Чи залежать етичні уявлення психологів-консультантів Від здатності до розпізнавання етичних дилем? *Габітус*. 2023. № 47. С. 176-182.
  3. Коваленко А. Методологія наукових досліджень: способи пошуку та опрацювання наукової інформації. *Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет.-конф., 16–17 листоп. 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв, 2022. С. 39–41. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12001>
  4. Кудла М. В., Коблик В. О. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Умань : Сочінський М. М., 2021. 185 с.
  4. Лагодієнко В., Іванченкова Л., Іванченков В. Гіпотеза як суттєвий елемент методології наукових досліджень. *Економічний простір*. 2022. Вип. 181. С. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-1>
  5. Ладанюк А. П. Методологія наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2020. 351 с.
  6. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
  7. Мороховець Г. Ю., Лисанець Ю. В., Кайдашев І. П. Методологія наукового пошуку. Вступний курс : навч. посіб. Полтава, 2023. 229 с.
  5. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. / О. Г. Романовський [та ін.]. Харків : Іванченко І. С., 2022. 150 с.
  8. Петрик О. В. Вплив штучного інтелекту на методологію наукових досліджень у сучасній психології. Психологічні перспективи. / за ред. Н. С. Коструби. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2025 С. 134–151.
  9. Поліщук І. Є., Галіченко М. В. Філософія та методологія науки у контексті сучасної університетської освіти. *Перспективи*. 2021. № 4. С. 146–152.

6. Поліщук О.П. *Методологія наукових досліджень: базові поняття, тести та інструктивно-методичні вказівки до їх виконання* : [навч.-метод. посіб.]. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 17 с.

7. Ребуха Л. З. *Методологія наукових досліджень: способи пошуку та опрацювання наукової інформації. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2022. Вип. 189. С. 59–62. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-189-59-62>

8. Рудковська О., Гусельцева Д. Є. До питання класифікації методів наукових досліджень. *Права людини в епоху цифрових трансформацій* : [матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 лют. 2022 р.] / Нац. авіац. ун-т. Тернопіль, 2022. Т. 1. С. 109–110.

9. Самсонов В. В., Сільвестров А. М., Тачиніна О. М. *Методологія наукових досліджень та приклади її використання* : навч. посіб. Київ : Нац. ун-т харч. технологій, 2022. 385 с.

10. Староста В. І. *Методологія наукових досліджень* : навч.-метод. посіб. для самостійної роботи здобувачів освіти. Вид. 2-е, випр. і допов. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2023. 72 с.

10. Чирва Г. М. *Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник.* Умань : Візаві, 2021. 199 с.

Навчальне видання

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПСИХОЛОГІЇ

Методичні матеріали

Укладач: **Маєр** Юлія Володимирівна

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк.

Тираж прим. Зам. №_

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету.
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК№4490 від 20.02.2013р.